

Cognitieve oorlogsvoering en de kwetsbaarheid van democratieën

Kimberly Orinx en Tanguy Struye de Swielande

UCLouvain

De aard van oorlogsvoering evolueert voortdurend, met als gevolg dat wij soms geconfronteerd worden met nieuwe oorlogen die hun naam niet zeggen. Desinformatiecampagnes zijn echte massaontwrichtingswapens geworden, die de goede werking van onze democratische samenlevingen verzwakken. Ze verspreiden en circuleren snel, zijn goedkoop en hebben een grote impact. Voor professor Giordano is het menselijk brein het slagveld van de 21e eeuw geworden.

Terwijl we het al lang hebben over informatieoorlogvoering, die erop gericht is de informatiestroom te beheersen, gaat cognitieve oorlogvoering veel verder. Cognitieve oorlogsvoering is een oorlog om informatie zoals die wordt omgezet in kennis via de cognitieve processen die inherent zijn aan onze hersenen. Het gaat er dus om het vertrouwen van de mensen in verkiezingsprocessen, in instellingen, in beleid, in allianties en partners, enz. af te breken. Het doel is de cohesie te verzwakken, de harten en geesten te beïnvloeden en de wil om te vechten en de weerbaarheid van onze samenlevingen (legitimiteit en gezag van de democratische instellingen) aan te tasten. Bij cognitieve oorlogsvoering ligt het zwaartepunt dus in de eerste plaats bij de bevolking binnen democratieën.

Bovendien wordt bij cognitieve oorlogsvoering geen onderscheid gemaakt tussen oorlog en vrede, tussen strijdende en niet-strijdende personen: iedereen is een potentieel doelwit.

Hoewel de kracht van manipulatie al sinds Sun Tzu en Aristoteles wordt erkend, is men thans in staat de menselijke cognitieve vermogens doeltreffender te beïnvloeden door middel van nieuwe technologieën. De hoeveelheid informatie waaraan wij worden blootgesteld neemt namelijk exponentieel toe en is onlosmakelijk verbonden met technologieën. De ontwikkeling van steeds meer gesofisticeerde middelen zoals kunstmatige intelligentie, communicatiestrategieën, marketing, branding en neurowetenschap vergemakkelijken dan ook manipulatie en vormen een grote uitdaging als gevolg van de inherente kenmerken van de mens, namelijk cognitieve bias, heuristiek, enz.

De westerse samenlevingen zijn gemakkelijke doelwitten geworden in de cognitieve oorlogsvoering gevoerd door onze tegenstanders, waaronder China en Rusland. Dit komt door het post-waarheidstijdperk, het individualisme, de polarisatie en het wantrouwen tegenover de staat, vooral sinds emoties het hebben overgenomen van rede. Wij kijken gemakkelijker naar informatie die onze ideologie bevestigt, in plaats van naar tegenstrijdige informatie. Nieuwe technologieën en sociale netwerken hebben de vooroordelen versterkt. Er is nu een overvloed aan (niet verifieerbare) informatie; mensen lezen de titels, maar niet de inhoud; worden aangetrokken door sensatiezucht, door beelden meer dan tekst. Feiten worden in twijfel getrokken. Individuen zoeken informatie en mensen op sociale netwerken die hun logica bevestigen (echokamers): dit verscherpt bestaande tegenstellingen, zaait sociale verdeeldheid en ondermijnt het vertrouwen in instellingen. De vijanden van de democratie hebben dit begrepen en versterken via fake news, deep fake en andere, deze onenigheden in hun voordeel. Onze tegenstanders hebben begrepen, zoals Nick Reynolds opmerkt, dat “in politieke oorlogsvoering afkeer een krachtiger middel is dan woede. Woede drijft mensen naar de stembus; afkeer breekt landen op”.

Bovendien nemen we deel aan onze eigen neergang, door deze tribale logica's te versterken, aangezien nepnieuws wordt "geliked" en/of opnieuw gedeeld. Alicia Wanless heeft het over "participerende propaganda". Dit alles wordt verder in de hand gewerkt door bots en trollenfabrieken.

Sommige sociale netwerken zijn ook beter geschikt dan andere, afhankelijk van de inhoud, om desinformatie te verspreiden. De vorm van de inhoud zal verschillen afhankelijk van Twitter, Instagram of LinkedIn bijvoorbeeld. Met de nieuwste technologieën ten slotte worden personen gericht benaderd met algoritmen (*personalized targeting* of *precisietargeting*), waarbij gebruik wordt gemaakt van beschikbare, verzamelde data.

De vertrouwenscrisis in de democratieën schept een kloof waar Peking, Moskou en anderen gebruik van maken. Een verdeelde samenleving is een fragiele en kwetsbare samenleving. Zoals Hannah Arendt verklaarde, "een volk dat nergens meer in kan geloven, kan niet meer beslissen. Het is niet alleen beroofd van zijn vermogen om te handelen, maar ook van zijn vermogen om te denken en te oordelen. En met zo'n volk, kun je dan doen wat je wilt". In de westerse samenleving verdedigen we de infrastructuur, maar niet de menselijke geest. Zoals Sun Tzu ons in herinnering brengt: "U kunt er zeker van zijn dat uw aanvallen slagen als u alleen plaatsen aanvalt die niet worden verdedigd".

Democratieën worstelen om terug te vechten. Zij zijn in het nadeel wat betreft cognitieve oorlogsvoering, omdat zij van oudsher open samenlevingen zijn waar informatie vrij circuleert, waar informatie divers is. In autoritaire regimes, waar samenlevingen gesloten zijn, is de regel dat informatie wordt gecontroleerd. Er is dus een cognitieve asymmetrie. Autoritaire regimes dringen onze open samenlevingen binnen met hun desinformatie, terwijl de laatsten zichzelf beschermen door middel van cybersoevereiniteit. Chinese diplomaten zijn bijvoorbeeld aanwezig op Twitter in onze samenlevingen om hun nepnieuws te verspreiden, terwijl Twitter in China verboden is.

Niet alleen zijn de westerse liberale democratieën niet voorbereid op deze nieuwe vormen van oorlogvoering, maar zij lijken ook niet bereid de nodige maatregelen te nemen. Toch moeten we onze democratische samenlevingen herdenken door sterke instellingen en sociale en psychologische weerbaarheid tegen desinformatie te ontwikkelen. Er is een krachtig discours van democratische staten nodig, die een samenleving weten te mobiliseren: er is behoefte aan storytelling, coherentie en gemeenschappelijke doelstellingen, zonder dat men in populisme vervalt. Het Westen moet ook offensiever zijn en een echte cognitieve oorlog voeren om door te dringen tot de samenlevingen van onze tegenstanders. Tenslotte moet er ook een partnerschap tot stand worden gebracht tussen de GAFAM's en de staten om desinformatie te bestrijden.

Kimberly Orinx (PhD student Internationale betrekkingen - UCLouvain)

Tanguy Struye de Swielande (Professor Internationale betrekkingen - UCLouvain)

